

RECENZE / BOOK REVIEW

Franco CARDINI: *Chálífa a západ: kořeny terorismu a pokrytectví Západu.*

Praha 2016: Vyšehrad, 170 s. ISBN: 978-80-7429-632-1

Franco Cardini, autor knihy „Chálífa a Západ“, je významným historikem, specializujícím se především na období středověku. Jako levicový politik nabízí čtenářům poučné, ale současně mnohdy i provokativní až velmi diskutabilní dílo. Najdeme v něm řadu pozoruhodných informací historického rázu, týkající se společného soužití islámu a západního světa, které v dnešním společenském diskurzu příliš často nezaznívají. Na druhé straně ale také přináší velmi tendenční analýzy a konspirační teorie.

Knihka jako taková shrnuje autorovy texty z období mezi 19. lednem 2014 a 27. lednem 2015. Cardini se ve svém díle snaží vytvořit analýzu dění v daném období, ať už v návaznosti na teroristické útoky, církevní svátky či události, které jsou zmiňovány nejspíše v souvislosti s velkým příklonem k současnému papeži Františkovi.

V oblasti historie přináší autor mnoho poznatků o společném soužití mezi křesťanskou Evropou a islámským světem, které lze označit za velice přínosné. Dokáže postřehnout nejen problematické aspekty společného soužití obou kultur zejména v období středověku, které charakterizuje jako období křížáckých válek a vzájemných střetů, ale také rozvoje věd a dlouhého mírového soužití, na což se bohužel v současné době často zapomíná. Přejchod k novověku byl podle Cardiniho možný jen díky vzájemnému kulturnímu obohacení mezi muslimským světem a dnes chápaným Západem. „Evropa byla notně podněcována muslimským a židovským myšlením“ (Cardini 2015: 153). Křesťansko-muslimský dialog byl podle něj založen na předpokladu společensko-politické rovnováhy, která však byla zvláště ve 20. století narušena. Cardini proto odmítá zkratkovitě zobecnění současného dění na Blízkém východě a v severní Africe na konflikt mezi islámem a Západem, jak je nyní prezentován především některými médii. Chápání islámu jako cosi bytostně odlišného a vůči nám nepřátelského považuje za základní chybu, což prezentuje také na základě zmiňovaných historických faktů.

Cardini naopak upozorňuje na to, že islámský svět byl v určitých obdobích západním světem až „okouzlen“ (především na přelomu 18. a 19. století). Bohužel „*ty neustále iluze a deziluze, ustavičné zrady, o nichž se – ať právem či neprávem – domnívají, že je utrpěly, daly nakonec vzniknout stále sílícímu takzvanému fundamentalismu, v rámci něhož zakořenil i zlořád terorismu*“ (Cardini 2015: 153-154).

Čemu je třeba věnovat zvláštní pozornost, je autorovo chápání růstu fundamentalismu v některých částech muslimské společnosti, kde přisuzuje

nezastupitelnou roli v celém dění právě západním zemím a jejich ideologiím, které byly bohužel v muslimských zemích vládnoucími elitami mnohdy špatně uchopeny až zneužity. To ostatně platí i pro demokracii jako takovou, která je dle Cardiniho (2015: 42) vnímána v muslimských zemích „s nádechem čím dál výrazněji negativním a polemickým, opovrhlivým a souvisejícím s rysy, které jsou vnímány jako úplatkářské, materialistické, zálučné, výlučně individualistické, a proto cizí islámské etice a tradicím.“

Za růstem fundamentalismu vidí také liberální ekonomické ideologie, kdy „koncentrace bohatství je symptomem obecného chudnutí na světové úrovni“ (Cardini 2015: 34). Ostatně současná uprchlická krize má představovat praktický důkaz této teorie. Vinu zde autor dává cynické honbě za úspěchem a bohatstvím ze strany nadnárodních zájmových skupin, které zajímají především finance a nerostné bohatství. S ohledem na ideové smýšlení autora nelze nezmínit ani jeho myšlenku, že západní země ty muslimské po staletí vykořisťovaly a nesou tak velký díl odpovědnosti za jejich současný, často neutěšený stav. Vykořisťování má podle něj ostatně probíhat i nyní – za pomoci velkých ropných společností a mezinárodní lobby.¹

Sám Cardini tvrdí, že nedochází k radikalizaci islámu, ale spíše islamizaci radikálů, přičemž ukazuje na strůjce teroristických útoků ve Francii. Za mimořádně zajímavé považuji tvrzení, které se prolíná v mnoha částech knihy, že Západ je zatažen do snah řady emírů Arabského poloostrova o rozpoutání takzvané fitny, tedy bratrovražedného boje mezi sunnity a šíity. Na tyto tendence upozorňuje především při popisu probíhajících konfliktů na Blízkém východě. Islámský stát považuje Cardini za strašáka živeného médií, což ilustruje následující text (Cardini 2015: 110): „Strašák chalífátu je dobře vymyšlen, stejně jako je dobře vymyšlen i falešný boj proti němu, jenž se přetavuje v diskriminaci a v podezírání poctivých muslimů, kteří by se chtěli jen v klidu modlit k bohu a se všemi v přátelském duchu pracovat.“

Bohužel, analýzy současné geopolitické situace tohoto poměrně silně levicově zaměřeného autora působí často velmi tendenčně a snaží se jasně ukazovat na údajné viníky a jejich oběti. Do určité míry zde můžeme hovořit o černobílém vidění problematiky. Viníkem je z jeho pohledu především Severoatlantická aliance v čele USA, Francie, Itálie a Izrael. Troufám si říci, že některá jeho tvrzení vycházejí dokonce z jeho víry v některé konspirační teorie o mocné mezinárodní ekonomické lobby, která se snaží přes zmiňované státy protlačit své soukromé zájmy. V případě USA se neostýchá prezentovat nepodložená tvrzení o umístění jaderných zbraní na území Gruzie v roce 2008 a jejich zájmy na současnou destabilizaci Ukrajiny (Cardini 2015: 77). I když na začátku své knihy prohlašuje, že se nechce zabývat izraelsko-arabským konfliktem (2015: 33), věnuje této problematice poměrně velký prostor.

¹ Např. na straně 59 hovoří o židovsko-americké lobby, ač odmítá být obviňován z antisemitismu. V kontextu celé knihy jsou patrné přinejmenším jeho antisionistické tendence.

Severoatlantická aliance se podle Cardiniho (2015: 106) snaží od roku 2008 soustavně ohrožovat bezpečnost Ruska v Gruzii i na Ukrajině. Ostatně právě prostřednictvím NATO je podle něj (2015: 40) celá Evropa okupována pod taktovkou Spojených států. O Ruské federaci² a Íránu naopak hovoří spíše kladně. Rovněž se snaží určitým způsobem bagatelizovat pohled na palestinský terorismus, který považuje pouze za snahu o získání pozornosti ve vztahu k palestinské otázce. V práci nalezneme také myšlenku o nepoměru mezi počty obětí na obou stranách konfliktu, přičemž autor zcela přehlíží, kdo je zde útočníkem a na koho útočí (2015: 61).

V práci nicméně nalezneme i faktografické chyby. Autor například hovořilo Sýrii, ale z kontextu jasně vyplývá, že je míněn Irák. To platí i v opačném případě.³

Dle Cardiniho je třeba bojovat proti obrazu islámu jako tisíciletého soupeře Západu a odmítnout Huntingtonovy teze o střetu civilizací, které vyhovují radikálům na obou stranách – džihádistům i odpůrcům islámu. Autor čtenářům předkládá značně idealistickou představu, že bychom neměli směřovat k takzvanému multikulturnímu „melting potu“ (tavícímu kotli), nýbrž k „salad bowl“ (salátové míse) různých kultur, v rámci které budou jednotlivé kultury schopny udržet si vlastní identitu za vzájemného respektu, prohlubováním vzájemných vztahů a studiem ostatních kultur, což přinese jím očekávané kulturní obohacení (2015:155-156).

Cardinimu se také líbí myšlenka svaté aliance, která by vedla k vytvoření nové etiky, přičemž odmítá honbu za ziskem a vykořisťování. Předkládá tak čtenáři poměrně idealistický levicově-humanitní projekt. I přes nepochybnou problematičnost mnohých tendenčních a ideově zabarvených tvrzení, zvláště v otázce současné geopolitické analýzy, získává čtenář především velmi zajímavý zdroj historických informací, které mu mohou pomoci k pochopení současné složité situace.

V díle nalezneme řadu bystrých a pohotových myšlenek, ale také projevů autorova silně ideově zabarveného vnímání reality. Dokáže-li se od něj čtenář oprostit a vyhnout se některým slepým uličkám, do kterých jej Cardini zavádí, tato kniha může rozhodně posloužit jako užitečný prostředek k pochopení současné situace na Blízkém východě a v severní Africe. Tedy v oblastech, kde západní státy učinily řadu velmi špatných rozhodnutí - ať už se jedná o rozdělení území po první světové válce, které nereflektovalo mnohé náboženské a etnické otázky (například otázku kurdskou), nebo některé neuvážené vojenské operace a ovlivnění vývoje samotného islámu muslimských zemí. V tomto směru může kniha svým čtenářům bezesporu poskytnout cenné informace a pomoci k jasnějšímu pochopení současné situace ve zmiňovaných oblastech.

² V Moskvě ostatně také v dobách SSSR studoval.

³ Na straně 43 mluví o nejasné pozici irácké vlády. Hovoří o poskytnutí stíhaček ze strany Ruské federace, ale nadále hovoří o tom, že syrské (správně irácké) letectvo díky nim již podniklo několik útoků. Str. 52, dle autora prý ISIS ovládá část severní Sýrie a východního Iráku. Při znalosti geografie a situace kolem vlivu IS musíme konstatovat, že je to právě naopak – IS ovládá část severního Iráku a východní Sýrie.

Jan Skalský
Filozofická fakulta UJEP
Ústí nad Labem